

Jan Barwicki

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie

WPŁYW ZMIAN STRUKTURY ROLNICTWA UE NA PRODUKCJĘ ROŚLINNĄ, ZWIERZĘCĄ, ROZWÓJ UPRAW ENERGETYCZNYCH ORAZ RYNEK CIĄGNIKÓW ROLNICZYCH

Streszczenie

Celem opracowania było wykonanie analizy aktualnych trendów zachodzących w strukturze rolnictwa UE ze szczególnym uwzględnieniem: sytuacji na rynkach: roślinnych, zwierzęcych, upraw energetycznych oraz badania rynku ciągników rolniczych. Zmiany w rolnictwie UE uwzględniono w aspekcie wprowadzania w życie programu rozwoju obszarów wiejskich 2007-2013. Jest to istotny element rozwoju upraw polowych, produkcji zwierzęcej, jak też wprowadzania nowych rozwiązań konstrukcyjnych maszyn rolniczych ze względu na pozyskiwanie środków finansowych na wspieranie wymienionych działań. Widoczna jest dobra perspektywa rozwoju rolnictwa w krajach UE na następne lata.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, rolnictwo, produkcja roślinna, produkcja zwierzęca, rośliny energetyczne, maszyny rolnicze, biomasa, rynek rolny, rozwój, prognozowanie

Wprowadzenie

Dochody gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej w 2006 r. spadły o -6,3% (-6,6% w starych państwach członkowskich i - 3,8% w nowych państwach członkowskich). Rzeczywisty przedział obejmował wartości od -19,3% w przypadku Węgier do +25,9% w przypadku Litwy. Stopa wzrostu w UE w 2006 r. osiągnęła +1,5%. W ciągu pierwszych dziewięciu miesięcy 2006 r. ogólna wartość wspólnotowego wywozu produktów rolnych wzrosła znacząco, tj. o 8%, przy czym zaobserwowano szerokie rozbieżności wśród produktów rolno-spożywczych. UE pozostała importerm netto produktów rolnych, ale jej saldo w handlu tymi produktami znacząco się poprawiło dzięki wyższej wartości wywozu. Cały park maszynowy tzw. starej UE jest generalnie dużo nowszy niżeli maszyny rolnicze wykorzystywane do prac w rolnictwie krajów, które przystąpiły do Unii w ostatnich latach. Chociaż dzięki dopłatom do zakupu maszyn rolniczych z funduszy UE, w Polsce znacznie wzrosła ilość nowych ciągników rolniczych. W wielu przypadkach moc tych ciągników jest większa niżeli rzeczywiste jej zapotrzebowanie w stosunku do arealu upraw w gospodarstwach gdzie pracują. Wprowadzenie programu rozwoju

obszarów wiejskich w latach 2007-2013 rokuje dobre perspektywy rozwoju rolnictwa w krajach UE.

Celem opracowania było przeprowadzenie analizy procesu rozwoju struktury rolnictwa UE, ze szczególnym uwzględnieniem jego wpływu na produkcję mleka, bioenergetykę oraz rynek ciągników rolniczych w Polsce.

Metodyka oraz zakres opracowania

Opracowanie wykonano na podstawie analizy materiałów opublikowanych przez KE w Brukseli. Prognozowanie pogłowia krów wykonano na podstawie danych bieżących publikowanych przez KE w Brukseli oraz wykorzystując program do przeprowadzania analiz statystycznych STATISTICA 6.0.

Ocenę sprzedaży ciągników rolniczych w Polsce wykonano na podstawie badań ankietowych wśród przedstawicieli poszczególnych marek obecnych na rynku krajowym.

Analiza rynku roślinnego

W 2005 r. Rada Europejska postanowiła ustalić wydatki na rolnictwo na lata 2007-2013 na kwotę 293,1 mld euro tytułem dopłat bezpośrednich i środków rynkowych oraz kwotę 69,75 mld euro na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Wraz z rozszerzeniem Unii Europejskiej dnia 1 maja 2004 r., dla nowych państw członkowskich wprowadzono specjalny system rozwoju obszarów wiejskich. W 2005 r. wspólnotowe wydatki na rozwój obszarów wiejskich, wyniosły 8 501,8 mln euro. Natomiast rok 2005 zaznaczył się również ważną zmianą w polityce rozwoju obszarów wiejskich przewidzianą na następny okres programowania 2007-2013. Rada UE przyjęła nowe rozporządzenie dotyczące finansowania rolnictwa, na mocy którego stworzono nowy Europejski Fundusz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Instrument ten wprowadza podstawowe zasady i mechanizmy dotyczące programowania i zarządzania finansami w zakresie polityki rozwoju obszarów wiejskich w okresie 2007-2013.

W drugiej połowie 2005 r. wobec potrzeby ponowienia inicjatywy politycznej w sprawie wspólnotowej polityki energetycznej mając na uwadze rosnące ceny ropy, znaczne uzależnienie energetyczne naszej gospodarki oraz międzynarodowe zobowiązania związane ze zmianami klimatycznymi, możliwość zwiększenia produkcji biopaliw stała się złożoną, przekrojową i dynamiczną kwestią.

W dniu 7 grudnia 2005 r. Komisja przyjęła wspólnotowy Plan działania w sprawie biomasy, którego głównym celem jest ponad dwukrotne zwiększenie wykorzystania biomasy w UE do 2010 r. oraz zwiększenie możliwości dla jeszcze większych wzrostów do 2020 r. Ta inicjatywa UE była podstawą do komunikatu w sprawie wspólnotowej strategii dotyczącej biopaliw, który został przyjęty na początku 2006 r. Pociągnęło to za sobą rozwój konstrukcji

maszyn rolniczych do mechanizacji procesu prowadzenia upraw oraz zbioru roślin energetycznych.

W grudniu 2005 r. Komisja przyjęła wniosek dotyczący nowego rozporządzenia Rady w sprawie produkcji ekologicznej. Wniosek ten jest następstwem komunikatu w sprawie Wspólnotowego planu działania na rzecz żywności ekologicznej i rolnictwa ekologicznego (EAP). Zamiast stosowania herbicydów, pojawiły się nowe technologie mechanizacyjne do niszczenia chwastów w uprawach polowych.

W 2005 r. całkowite zbiory zbóż w UE-25 wyniosły 284 mln ton, co stanowi wzrost o 54 mln ton lub o 23% w porównaniu z plonami z okresu 2003/2004. Areal w UE zwiększył się o 1 mln hektarów, podczas gdy wydajność plonów zbóż wzrosła o 1 t/ha lub o 22%. W przypadku wszystkich uprawianych w UE zbóż z wyjątkiem owsa produkcja była wyższa niż w 2003/2004, przy wzroście sięgającym od 11% dla jęczmienia do 42% dla żyta. Przeciętna wydajność plonów zbóż osiągnęła rekordową wartość zarówno w przypadku UE-15 (6,02 t/ha), jak i w przypadku nowych państw członkowskich (4,09 t/ha).

Zgodnie z danymi Międzynarodowej Rady Zbożowej z końca listopada 2005 r., światowe zbiory w okresie 2004/2005 wyniosły 1.632 mln ton, w porównaniu z 1.467 mln ton w poprzednim roku gospodarczym.

Światowe zapasy zbóż zwiększyły się – szacunkowe zapasy w 2005/2006 wyniosły 312 mln ton (w porównaniu z 264 mln ton w 2004/2005 i 333 mln ton w 2003/2004), obejmując 137 mln ton pszenicy i wyniku ogromnych zbiorów w USA, 167 mln ton zbóż pastewnych (w zeszłym roku było to 137 mln ton). W UE zapasy przechowywane przez agencje interwencyjne wyniosły na dzień 1 listopada 2005 r. 5 mln ton, w tym 3 mln ton żyta, 0,9 mln ton jęczmienia, 1,0 mln ton pszenicy oraz 0,2 mln ton kukurydzy.

Całkowity wolumen światowego handlu zbożem w 2005/2006 wyniósł 211 mln ton (106 mln ton pszenicy oraz 104 mln ton zbóż gruboziarnistych), w porównaniu z 207 mln ton z roku poprzedniego. Produkcja zbóż użytkowych w UE-25 osiągnie 282 mln ton. W 2006 r. w związku z powrotem do stopnia odłogowania na poziomie 10%, nastąpił spadek areалу zbóż w UE-25 o 2,4%, do około 51 mln ha.

Produkcja żyta spadła z 7,2 do 5 mln ton w wyniku ograniczenia obsiewanego obszaru, w dużym stopniu z powodu decyzji Komisji o zniesieniu systemu interwencji dla żyta.

Analiza rynku roślin energetycznych

Całkowity areal roślin oleistych w UE-25 pozostawał w 2006 r. stabilny (+3% w porównaniu z 2005 r.), przy wzroście udziału rzepaku o 7% do 4,7 mln ha,

nieznacznym wzroście słonecznika o 1% do 2,23 mln ha oraz wzroście soi o 2,5% do 282 000 ton. Szacuje się, że całkowity areal roślin oleistych wynosi obecnie 7 mln ha, w tym 870 000 ha objętych systemem obszarów odłogowanych typu niespożywczych i 350000 ha objętych systemem upraw roślin energetycznych.

Przy doskonałych warunkach pogodowych plony wróciły do wcześniejszego poziomu po niskich plonach w 2003 r., a całkowita produkcja wyniosła około 20 mln ton, tj. ten sam poziom jak w okresie 2004/2005. Dużą część z 2,6 mln ton oleju z nasion oleistych określanego jako olej nie spożywczy stanowił olej rzepakowy. Na zbiory roku 2005/2006 złożyło się 15,3 mln ton rzepaku, 3,8 mln ton słonecznika oraz 805 000 ton soi.

Aktualną cechą konsumpcji europejskiej jest wzrastające wykorzystanie olejów z nasion oleistych w sektorze produktów niespożywczych. Dla przykładu 43% całkowitej ilości oleju rzepakowego dostępnego na rynku europejskim jest wykorzystane w sektorze żywnościowym, podczas gdy 57% dostaje się do sektora produktów niespożywczych, szczególnie do produkcji biodiesla. Gwałtowny wzrost zapotrzebowania na olej rzepakowy wykorzystywany jako odnawialne źródło energii oraz w konsekwencji, wysokie ceny przyczynią się prawdopodobnie do nieznacznego spadku konsumpcji oleju rzepakowego w sektorze spożywczym.

Obszar objęty obowiązkowym odłogowaniem w 2005/2006 zajmował około 4 mln ha, przy zastosowaniu stopnia odłogowania na poziomie 10%. Ponadto 3 mln ha nie były wykorzystane do produkcji, pomimo że grunty te kwalifikowały się do wsparcia w ramach dopłat niepowiązanych z wielkością produkcji. Około 870 000 ha gruntów objętych obowiązkowym odłogowaniem wykorzystano na uprawy roślin oleistych niespożywczych, głównie na potrzeby produkcji biodiesla. Całkowity wolumen upraw niespożywczych na obszarach odłogowanych wyniósł 2,8 mln ton.

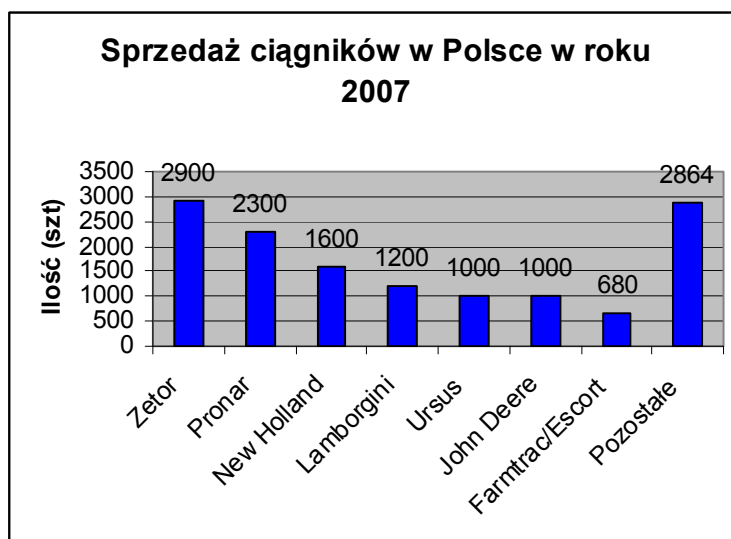
Światowa produkcja mleka, która w 2004 r. osiągnęła poziom 618 mln ton, wzrosła w 2005 r. o 3%, a w 2006 r. o dalsze 3%.

Analiza rynku ciągników rolniczych

Rynek ciągników rolniczych stanowi ważny wskaźnik rozwoju parku maszynowego pracującego w gospodarstwach rolnych. Dzieje się tak, ponieważ pociąga on za sobą zakup dalszego sprzętowania gospodarstwa. Wyniki badań ankietowych rynku ciągników rolniczych w Polsce przedstawiono na rysunku 1.

Z wykresu wynika, że znaczący udział w sprzedaży ciągników rolniczych w Polsce w 2007 r. mieli krajowi producenci PRONAR i URSUS. Sprzedaż ciągników pociąga za sobą dalsze zainteresowanie rolników innymi maszy-

nami towarzyszącymi. W związku z tym 2007 r. należy uznać za udany w zakresie wzrostu wyposażenia technicznego Polskiego rolnictwa.

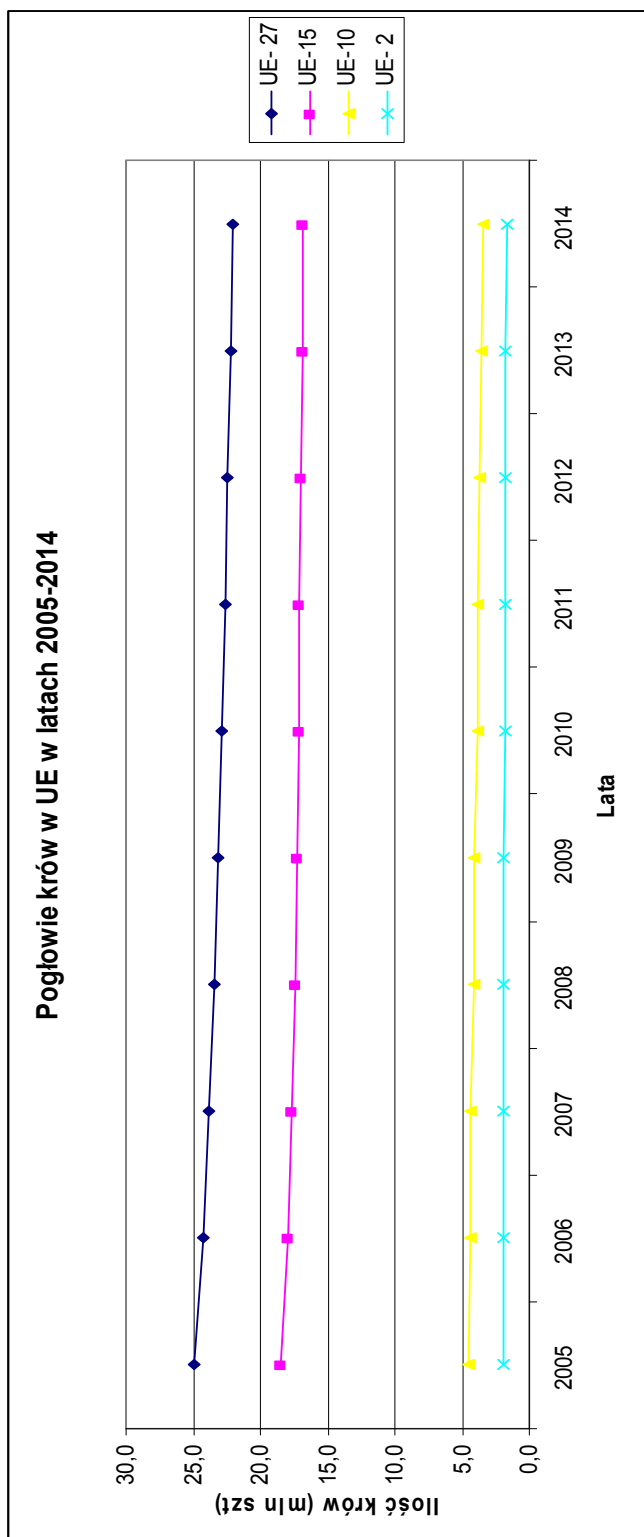
Rys. 1. Rynek ciągników rolniczych w Polsce w 2007 r. (opracowanie własne)
Fig. 1. The market of agricultural tractors in Poland in 2007 (own source)

Analiza rynku mleka

Oczekuje się, że wspólnotowe stada bydła mlecznego zmniejszą się o 3,6% do 22,7 mln sztuk. Jednakże wydajność powinna wzrosnąć o 3% do 6170 kg na sztukę w skali roku. Produkcja mleka pozostaje stabilna na poziomie 142,6 mln ton. Państwa członkowskie oczekują, że dostawy mleka wzrosną, a ogólna ilość dostarczanego mleka osiągnie poziom 131,2 mln ton, głównie na skutek 6% wzrostu w 10 nowych państwach członkowskich.

Produkcja mleka spożywczego pozostaje dość stabilna na poziomie ok. 33 mln ton w UE-25. Na koniec 2006 r. w UE było 1,4 mln gospodarstw mlecznych, o 90000 mniej niż w 2005 r. We wszystkich państwach członkowskich występuje stopniowy spadek liczby rolników, ale w samej Polsce liczba ta spadła o 60000. Średnia liczba krów na gospodarstwo wzrosła do 39 (wahając się od 4 w Polsce do 282 na Łotwie). Ilość dostarczonego mleka przypadająca na gospodarstwo wynosi 94000 kg. Jednakże średnia dla UE-15 wynosi 240000 kg, a dla nowych państw członkowskich jedynie 19000 kg. Ponadto istnieje szeroki zakres średniej ilości mleka dostarczanego przez jedno gospodarstwo, od 6500 ton na Litwie do 1367600 ton w Republice Czeskiej.

Całkowita konsumpcja przetworów mlecznych, określona jako ogół wszystkich zastosowań mleka dostępnych w Unii Europejskiej, wzrasta o 0,3% rocznie od 1996 r.

Rys. 2. Zmiany pogłowia krów w UE w latach 2005-2014 (opracowanie własne): UE-27 – wszyscy członkowie Unii po 2004 r., UE-10 – nowi członkowie UE po 2004 r., UE-15 – członkowie tzw. „starej UE”, UE-2 – Bułgaria i Rumunia
 Fig. 2. Changes in cattle population in the EU within 2005-2014 (own source): EU-27 – all Union members after 2004, EU-10 – new member countries after 2004, EU-15 – member countries of the “old EU”, EU-2 – Bulgaria and Romania

Wstępne wyniki kontroli z maja-czerwca 2006 r. wykazały dalszy spadek inwentarza bydłowego w UE, o 1% w porównaniu z rokiem poprzednim. Całkowita liczba krów w UE spadła o 0,7%. Ilość bydła mlecznego zmniejszyła się o 1,5%, podczas gdy liczba krów mamek nieznacznie wzrosła (+0,8%).

Prognozę ilości pogłowia krów w poszczególnych krajach UE do 2014 r. opracowano przy wykorzystaniu programu analizy statystycznej STATISTICA 6.0, a wyniki zamieszczono na rysunku 2. Pogłowie krów zmniejszy się w UE do 2014 r. o 4 mln szt. Jednocześnie produkcja mleka w UE ulegnie zwiększeniu.

Stwierdzenia i wnioski

1. W związku z niedawnym przystąpieniem 10 nowych państw do UE zarysowały się wyraźne dysproporcje w rozwoju rolnictwa pomiędzy tymi krajami a 15 krajami z tzw. byłej UE.
2. Wprowadzenie programów rozwoju obszarów wiejskich pomaga wyrównywaniu dysproporcji w rozwoju rolnictwa w poszczególnych krajach UE, a szczególnie wpłynął to na wzrost zakupu nowych ciągników rolniczych w Polsce.
3. Znajomość rynków rolnych w UE pozwala na wykorzystywanie odpowiednich trendów w produkcji poszczególnych artykułów rolnych, dla uzyskania najlepszych wyników produkcyjnych.
4. Produkcja roślin energetycznych w gospodarstwach rolnych jest alternatywą dla obniżenia kosztów eksploatacji parku maszynowego pracującego na farmie.
5. Produkcja zwierzęca stanowi ważny element w dochodach z rolnictwa w poszczególnych krajach UE.
6. Sprzedaż ciągników wyprodukowanych w kraju przez PRONAR i UR-SUS w roku 2007 miał znaczący udział w rynku.

Bibliografia

Report from the Commission to the Council and the European Parliament – The agricultural situation in the European Union – 2007